

Bp Julian Wojtkowski

*Archidiecezja Warmińska
Olsztyn*

WARMIŃSKIE PIELGRZYMKI PIESZE

Wstęp

Archidiecezja Warmińska corocznie prowadzi dwie wielodniowe pielgrzymki piesze: na Jasną Górę w Częstochowie i do Ostrej Bramy w Wilnie. Sprawozdania z nich ukazują się w dwu czasopismach urzędowych: *Warmińskie Wiadomości Diecezjalne* (1984-1991) oraz *Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne* (od 1992 r.) i w dwutygodniku duszpasterskim: *Postaniec Warmiński*. W zbiorowym wydaniu ukazały się omówienia 20 Pielgrzymek Jasnogórskich i 13 Ostrobramskich, z lat 1984-2003¹.

Oprócz powyższych wielodniowych odbywają się krótkie jednodniowe pielgrzymki piesze do Św. Lipki na Nawiedzenie NMP, do Tłokowa na św. Rocha, do Gietrzwałdu na Narodzenie NMP, do Bisztyńka na święto Najdroższej Krwi Jezusowej, a w obecnej diecezji elbląskiej do Świętego Gaju na św. Wojciecha oraz do Kwidzyna na bł. Dorotę z Mątów, natomiast w obecnej Diecezji Ełckiej do krzyża nad jeziorem Niegocin na św. Brunona. O tych pielgrzymkach nie będzie tu mowy.

Omówione zostaną obie pielgrzymki wielodniowe, ich drogi, dane statystyczne oraz programy.

Pielgrzymka Jasnogórska

Gdy Warszawska Pielgrzymka Piesza na Jasną Górę, będąca w rzeczywistości, do początków lat 80., jedyną pielgrzymką ogólnopolską, przekroczyła 40 000 uczestników, ksiądz Stefan kardynał Wyszyński, prymas Polski, nakazał tworzenie pielgrzymek diecezjalnych. Dzięki temu w 1984 r. biskup warmiński

---

¹ J. Szymko (red.), *Wspomnienia z Warmińskich Pielgrzymek Pieszych na Jasną Górę 1984-2003 i do Ostrej Bramy 1991-2003*, Olsztyn, 2003.

dr Jan Obłąk powołał do życia Warmińską Pielgrzymkę Pieszą do Częstochowy na Jasną Górę.

Jej zaczynem była grupa Olsztyńskiego Duszpasterstwa Akademickiego zwana ODA, uczestnicząca najpierw w Pielgrzymce Warszawskiej, w akademickich „Siedemnastkach” księdza prałata Tadeusza Uszyńskiego, potem w Pielgrzymce Pomorskiej z Torunia.

Droga

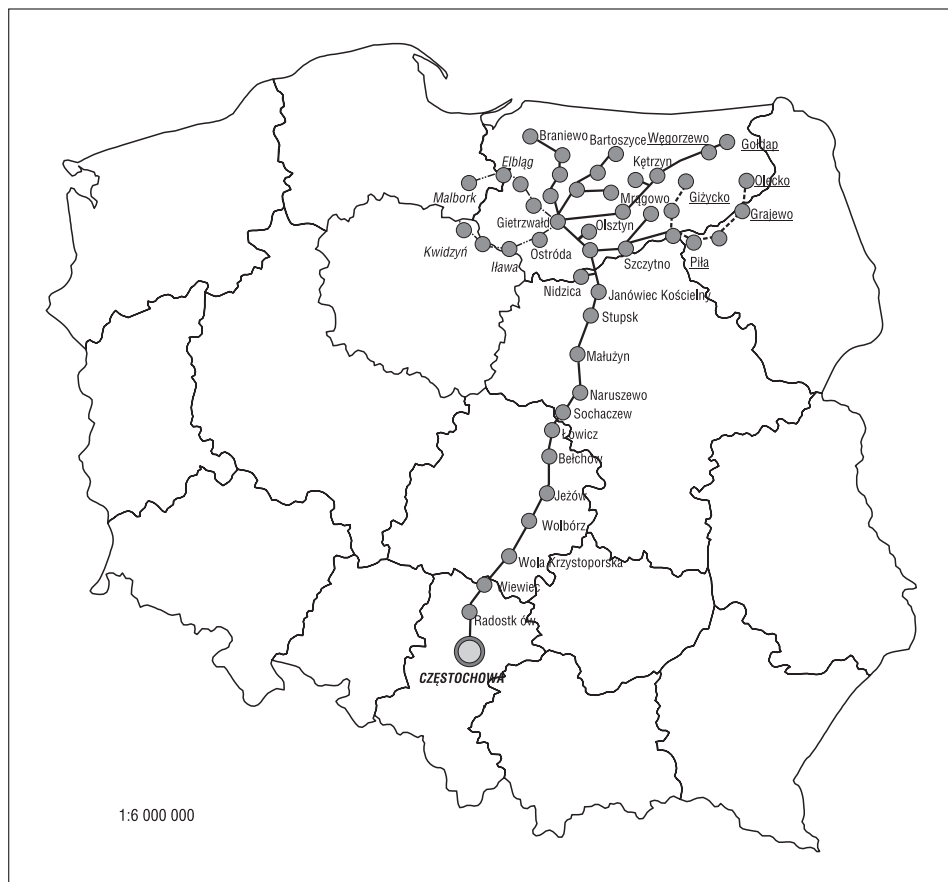
Trasę Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej z Olsztyna do Częstochowy wytyczył prof. Stanisław Mielczarski z Gdańska. Wiedzie ona z Olsztyna przez Gietrzwałd, Kurki, Janówiec Kościelny, Stupsk, Malużyn, Naruszewo, Młodzieszyn, Bełchów, Jeżów, Wolbórz, Wolę Krzysztoporską, Wiewiec, Radostków do Częstochowy (ryc. 1).

30 lipca 1984 r. wyruszyły z Olsztyna cztery grupy: *Drużno* – Elbląg, *Sambia* – Gołdap, *Warmia* – Olsztyn i ODA.

Rok później o. Hubert Lipiński OFMConv zapoczątkował rozgałęzienie się pielgrzymki na całą ówczesną diecezję: *Drużno* pod jego przewodnictwem wyruszyło 28 lipca 1985 r. już z Elbląga, przez Pasłek i Morąg do Gietrzwałdu. 26 lipca 1988 r. *Sambia* wyruszyła z Gołdapi przez Węgorzewo, Kętrzyn i Biskupiec do Olsztyna; 27 lipca *Pomezania* z Kwidzyna przez Kisielice, Iławę, Ostródę do Gietrzwałdu; 28 lipca *Jaćwież* z Elku przez Białą Piską, Pisz, Ruciane-Nidę, Szczytno do Kurek. 28 lipca 1989 r. wyruszyła *Natangia* z Bartoszyc przez Lidzbark, Dobre Miasto do Gietrzwałdu, a *Jaćwież* z Giżycka przez Mikołajki do Rucianego-Nidy. 1 sierpnia 1989 r. wyruszyła *Sasinia* Nidzica do Kurek. 27 lipca 1991 r. *Sambia* Olecko wyruszyła do Elku. 29 lipca 1994 r. *Galindia* Mrągowo wyruszyła przez Babięta do Szczytna. 1 sierpnia 1997 r. *Sasinia* Kozłowo wyruszyła do Janówca Kościelnego; 28 lipca 1999 r. *Warmia* Braniewo jako ostatnia przetarła własną drogę przez Pieniężno, Ornetę, Wilczkowo do Gietrzwałdu.

Trasy Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej prowadziły więc w pełnym jej rozwoju: z Kwidzyna przez Kisielice, Iławę, Ostródę do Gietrzwałdu; z Malborka przez Elbląg, Pasłek, Morąg do Gietrzwałdu; z Braniewa przez Pieniężno, Ornetę, Wilczkowo do Gietrzwałdu; z Bartoszyc przez Lidzbark, Dobre Miasto do Gietrzwałdu; z Jezioran do Dobrego Miasta; z Gołdapi przez Węgorzewo, Kętrzyn, Biskupiec do Olsztyna; z Olecka do Elku; z Elku przez Białą Piską, Pisz, Ruciane Nidę, Szczytno do Kurek; z Giżycka przez Mikołajki do Rucianego-Nidy; z Mrągowo przez Babięta do Szczytna; z Nidzicy do Napiwody; z Kozłowa do Janówca Kościelnego; centralna z Olsztyna (pierwszy punkt zborny), przez Gietrzwałd (drugi punkt zborny), Kurki (trzeci punkt zborny), Napiwodę (czwarty punkt zborny), Janówiec Kościelny (piąty i ostatni punkt zborny), Stupsk, Malużyn, Naruszewo, Młodzieszyn, Bełchów, Jeżów, Wolbórz, Wolę Krzysztoporską, Wiewiec, Radostków do Częstochowy. Najdłuższą drogę miała *Sambia* Gołdap – ponad 600 km, najkrótszą *Sasinia* Nidzica – mniej niż 400 km.

Grupy otrzymały nazwy ziem sprzed podboju krzyżackiego, ustalone przez

Ryc. 1. Trasy Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej na Jasną Górę w 2004 r.

Źródło: materiały własne.

prof. Gerarda Labudę, chociaż nie zawsze było to dotrzymane przez grupy nowo powstające.

Pomezania Kwidzyn, Pomezania Malbork, Pomezania Iława, Pomezania SVD, Drużno Elbląg, Skalowia Elbląg, Salvator Elbląg, Pogezania Pasłek-Morağ, Sasinia Ostróda, Sasinia Nidzica, Sasinia Kozłowo, Warmia Braniewo, Warmia Dobre Miasto, Warmia Jeziorany, Natangia Bartoszyce, Warmia Lidzbark, Sambia Gołdap, Nadrowia Węgorzewo, Barcja Kętrzyn, Warmia Reszel, Warmia Biskupiec, Sambia Olecko, Jaćwież Ełk, Jaćwież Giżycko, Galindia Pisz, Galindia Szczytno, Galindia Mrągowo, Warmia Olsztyn-Katedra, Warmia Olsztyn-NSJ, Warmia Olsztyn-La Salette, Warmia Olsztyn-Nagórki, Warmia Olsztyn-Pieczewo, Warmia Olsztyn-Redemptor, Warmia Olsztyn-Kapucyni.

W dniu 25 marca 1992 r. powstała metropolia warmińska, podzielona na ar-

chdiecezję warmińską oraz diecezję elbląską i diecezję ełcką. W 1992 r. wszystkie grupy szły jeszcze nadal razem, jako Warmińska Pielgrzymka Metropolitalna. Pielgrzymka Ełcka od 1993 r. szła osobno, Pielgrzymka Elbląska do 1995 r. dochodziła do Warmińskiej w Stupsku, a od 1996 r. w pełni się usamodzielniała.

Z Pielgrzymką Elbląską odeszły grupy: *Drużno Elbląg, Skalowia Elbląg i Salwator Elbląg, Pomezania Kwidzyn, Pomezania Malbork, Pogezania Pasłek-Morağ*. Z Pielgrzymką Ełcką odeszły grupy: *Sambia Gołdap, Sambia Olecko, Nadrowia Węgorzewo, Jaćwież Ełk, Jaćwież Giżycko* oraz *Galindia Pisz*. Wpłynęło to na statystykę pielgrzymkową.

Dane statystyczne

Statystyka nie jest w pełni dokładna, bo robiona w warunkach „polowych” nie zawsze obejmuje całość wspólnoty. W ciągłym ruchu zbierający dane nie zawsze dotarli do wszystkich pątników. Daje jednak obraz gromad uczestniczących w kolejnych latach, według stanu, wieku i częstotliwość udziału.

W okresie wzrostu 1984-1992 pielgrzymkę charakteryzowały następujące liczby: pątników od 1200 do 3259, grup od 4 do 24, pań od 67% do 75%, panów od 25% do 33%, z miasta od 71% do 79%, ze wsi od 21% do 29%, księży od 17 do 38, alumnów od 14 do 91, siostr od 6 do 16, lekarzy od 1 do 10, pielęgniarek od 50 do 79.

Po podziale 1993-2004 pątników było od 962 do 1380, grup od 13 do 18, pań od 61% do 73%, panów od 27% do 39%, z miasta od 67% do 80%, ze wsi od 20% do 33%, księży od 20 do 30, alumnów od 22 do 59, siostr od 3 do 12, lekarzy od 2 do 9, pielęgniarek od 19 do 31, nauczycieli od 30 do 41.

Spadła średnia pątników z 2225 do 1171, grup z 14 do 15, pań z 71% do 67%, mieszczan z 75% do 73%, księży z 27 do 25, alumnów z 52 do 40, siostr z 11 do 7, pielęgniarek z 64 do 25. Wzrosła średnia panów z 29% do 33%, włościan z 25% do 27%. Nie zmieniła się średnia liczba 5 lekarzy (tab. 1).

Dzieci do lat 10 było od 0% do 1%, 10-15 lat od 7% do 14%. Pielgrzymka była zasadniczo wspólnotą ludzi młodych: 15-20 lat od 41% do 63%, 20-30 lat od 18% do 29%. Pątników w starszym wieku było coraz mniej: 30-40 lat od 3% do 10%, 40-50 lat od 3% do 6%, 60 i więcej lat od 0% do 3% (tab. 2).

Po raz pierwszy co roku szło od 37% do 57% pątników, po raz drugi od 17% do 25%, po raz trzeci od 10% do 14%, po raz czwarty od 5% do 10%, po raz piąty od 4% do 6,5%, po raz szósty od 2% do 4%, po raz siódmy od 1% do 4% (tab. 3).

Program

Zgodnie z charakterem religijno-pokutnym pielgrzymki każdy dzień jest wypełniony umartwieniem i modlitwą. Wstanie 04:00 rano, Msza Święta. 05:00, śniadanie 06:00, wyjście 07:00. W drodze pacierz, Godzinki o Niepokalanym Poczęciu NMP; najpierw wszystkie trzy, a obecnie wszystkie cztery części Ró-

Tab. 1. Warmińska Pielgrzymka Pieszka najasna Górę w latach 1984-2004

Lp.	Pątnicy	Grupy	Panie	Panowie	Miasto	Wieś	Księża	Alumni	Siostry	Lekarze	Pielęgn.
1/1984	1200	4	867 72%	333 28%			18	14	6	1	
2/1985	2400	12					17			1	
3/1986	2790	17					37	55		8	70
4/1987	3259	19	2232 68%	1009 32%			34	64	21	6	79
5/1988	2600	19									
6/1989	2500	19	1669 68%	769 32%	1725 71%	704 29%	34	75	8	8	63
7/1990	2626	19	1796 68%	830 32%	1909 73%	717 27%	33	88	15	8	58
8/1991	2700	24	2025 75%	675 25%	2128 79%	572 21%	34	91	7	10	60
9/1992	1873		1259 67%	614 33%	1427 76%	46 24%	38	66	16	6	50
10/1993	1096		799 73%	297 27%	731 67%	365 33%	24	40	4	6	28
11/1994	1111	13	747 67%	364 33%	856 77%	245 22%	24	49	4	7	30
12/1995	1270	15	810 64%	460 36%	970 76%	300 24%	28	59	3	4	31
13/1996	1075	17	731 69%	328 31%	754 70%	321 30%	20	26	11	2	19
14/1997	1105	16	770 70%	335 30%	810 73%	295 27%	24	37	6	3	21
15/1998	1171		759 65%	412 35%	883 75%	288 25%	23	30	3	5	
16/1999	1238	15	807 65%	431 35%	989 80%	249 20%	21	36	4	8	19
17/2000	1380		857 62%	523 38%	986 71%	394 29%	27	35	4	5	27
18/2001	1224	18	763 64%	430 36%	894 74%	310 26%	27	35	6	2	22
19/2002	1141	18	687 60%	454 40%	874 77%	267 23%	25	27	7	6	28
20/2003	1083	17	661 61%	422 39%	823 78%	232 22%	30	32	2	9	22
21/2004	962	15	607 63%	355 37%	696 72%	267 28%	26	22	12	4	24

Źródło: materiały własne.

zańca; Koronka do Miłosierdzia Bożego; w piątki i dni pokutne Droga Krzyżowa; konferencje, śpiew pieśni religijnych. Co 8-10 km pół godziny przerwy, dłuższa półtoragodzinną przerwą na obiad. Na ostatnim odcinku albo już po kolacji pacierze wieczorne i Apel Jasnogórski.

Tab. 2. Struktura wieku uczestników Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej na Jasną Górę w latach 1989-2004

Lp.	0-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60 i więcej
6/1989	18 1%	235 9%	1347 54%	485 20%	144 6%	104 4%	74 3%	74 3%
7/1990	25 1%	246 9%	1499 57%	549 21%	129 5%	98 4%	56 2%	24 1%
8/1991	16 1%	263 10%	1504 56%	611 23%	121 4%	86 3%	66 2%	33 1%
9/1992	9 1%	214 11%	1040 56%	378 20%	102 5%	72 4%	44 2%	14 1%
10/1993	8 1%	121 11%	544 50%	267 24%	68 6%	42 4%	35 3%	11 1%
11/1994	8 0,5%	152 14%	596 54%	238 21%	53 5%	33 3%	22 2%	6 0,5%
12/1995	8 0,5%	146 11%	726 57%	263 21%	46 4%	57 5%	18 1%	6 0,5%
13/1996	1	101 9%	654 61%	221 21%	38 3%	37 3%	18 2%	5 1%
14/1997	7 1%	91 8%	691 63%	195 18%	44 4%	39 4%	17 2%	2
15/1998	7 0,5%	99 8%	630 52%	341 28%	58 5%	52 4%	26 2%	9 0,5%
16/1999	3	88 7%	733 59%	258 21%	52 4%	62 5%	33 3%	9 1%
17/2000	10 1%	141 10%	687 50%	327 24%	75 5%	80 6%	43 3%	17 1%
18/2001	9 1%	82 7%	591 50%	329 28%	79 7%	52 4%	27 2%	16 1%
19/2002	7 1%	83 7%	557 50%	306 27%	57 5%	56 5%	38 3%	15 2%
20/2003	11 1%	78 7%	467 43%	317 29%	94 9%	65 6%	31 3%	20 2%
21/2004	10 1%	77 8%	394 41%	253 26%	92 10%	59 6%	50 5%	14 2%

Źródło: materiały własne.

Pielgrzymka nawiedza 2 sanktuaria Chrystusa Pana: Głotowo i Zielonka Paślęcka, oraz 7 sanktuariów maryjnych: Stoczek, Święta Lipka, Gietrzwałd, Smardzewo, Czerwińsk, Witów i u celu Jasna Góra w Częstochowie. Na pierwszy widok każdego z nich pątnicy klękają, bez względu na pogodę, nawet w błocie, i śpiewają pieśń powitalną.

Na Jasnej Górze przed szczytem wszyscy padają ponownie na kolana, niektóre grupy padają krzyżem na ziemię. Potem pierwsza Msza Święta w kaplicy Matki Boskiej, podczas której mają miejsce śluby pątników lub bierzmowanie. Wieczorem Apel Jasnogórski w kaplicy Matki Boskiej, a po nim Droga Krzyżowa na Wałach. Odpoczynek w Auli Jana Pawła II, a od godziny 02:00 do 04:

Tab. 3. Częstotliwość udziału pątników w Warmińskiej Pielgrzymce Pieszej na jasną Górę w latach 1987-2004

Lp.	1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	11x	12x	13x	14x	15x	16x	17x	18x	19x	20x	21x	
IV	1715 57%	806 25%	394 12%	205 6%																		
V	1142 46%	613 25%	312 12%	244 10%	124 5%	65 2%																
VII	1207 46%	551 21%	366 14%	233 9%	161 6%	61 2%	47															
VIII	1343 50%	525 19%	342 13%	144 5%	137 5%	88 3%	69 3%	52														
IX	762 41%	438 23%	231 12%	164 9%	92 5%	72 4%	64 3%	52														
X	410 37%	237 22%	160 15%	88 8%	70 6%	47 4%	44 4%	21 2%	11 1%	8 1%												
XI	509 46%	190 17%	152 13%																			
XII	600 47%	235 18%	126 10%	112 9%	69 5%	29 2%	18 1%	19 1%	28 2%	13 1%	9 1%	12 1%										
XIII	497 46%	225 21%	119 11%	73 7%	43 4%	44 4%	22 2%	15 1%	14 1%	9 1%	10 1%	1 0,1%	3									
XIV	499 47%	193 18%	123 12%	82 8%	49 5%	23 2%	36 3%	15 1%	11 1%	15 1%	8 1%	2 0,2%	5 0,5%	3 0,3%								
XV	531 47%	212 19%	139 12%	82 7%	45 4%	34 3%	15 1%	28 2%	11 1%	9 1%	11 1%	6 1%	2 0,2%	3 0,3%	1 0,1%							
XVI	592 48%	254 21%	118 10%	80 6%	51 4%	39 3%	23 2%	19 2%	20 2%	11 1%	9 0,7%	6 0,5%	7 0,6%	3 0,5%	4 0,5%	2						
XVII	650 47%	251 18%	164 12%	93 7%	59 4%	36 3%	27 2%	23 2%	17 2%	14 1%	12 1%	12 1%	8 0,5%	7 0,5%	1 0,1%	4	2					
XVIII	484 40%	258 21%	147 12%	85 7%	63 5%	38 3%	29 2%	31 3%	18 1,5%	10 1%	2 0,2%	6 0,5%	6 0,5%	7 0,6%	9 0,7%	1 0,1%	5 0,4%	1 0,1%				
XIX	445 40%	222 20%	148 13%	96 9%	58 5%	43 4%	23 2%	17 2%	12 1%	17 2%	6 0,5%	8 0,7%	7 0,6%	2 0,2%	7 0,6%	8 0,7%	4 0,4%	2 0,2%				
XX	389 38%	200 19%	133 13%	99 10%	55 5%	38 4%	27 3%	17 2%	7 0,7%	12 1%	10 1%	11 1%	6 0,6%	6 0,6%	5 0,5%	6 0,6%	6 0,6%	2 0,2%	3	2		
XXI	345 37%	163 17%	135 14%	74 8%	61 6%	35 4%	29 3%	26 3%	22 2%	14 1%	5 0,5%	7 0,7%	6 0,6%	1 0,1%	1 0,1%	6 0,6%	6 0,6%	6 0,6%	0	1	1	

Źródło: materiały własne.

30 czuwanie w kaplicy Matki Boskiej, wypełnione rozważaniem, jedną częścią Różańca i ostatnią Mszą Świętą, po której następuje rozwiązanie pielgrzymki i samodzielny powrót pątników do domów.

Pielgrzymka Ostrobramska

Diecezja warmińska przed podziałem graniczyła z diecezją łomżyńską, należąca do metropolii wileńskiej: od Ziemi Ostrołęckiej poprzez Ziemię Koleńską, Grajewską i Augustowską, aż do Ziemi Suwalskiej. Ludność tych ziem, bardzo pobożna, czcząca Maryję, Matkę Miłosierdzia, w Jej obrazie Ostrobramskim, zasiedliła po wojnie pogranicze. Tak zwana „repatriacja”, dokonująca się w kierunku równoleżnikowym, spowodowała napływ ludności z Ziemi Wileńskiej, którą osadzono w środku diecezji. Wraz z wiernymi archidiecezji wileńskiej przybyło około 40 kapłanów. Wyrazem żywego nabożeństwa „repatriantów” do Matki Boskiej Ostrobramskiej były Jej obrazy, czczone w domach rodzinnych oraz sprawiane do kościołów, czego przykładem jest także bazylika współkatedralna św. Jakuba Starszego w Olsztynie.

Biorąc to pod uwagę, ówczesny biskup, a obecny arcybiskup metropolita warmiński, ksiądz dr Edmund Piszcz, zapoczątkował w 1991 r. Warmińskie Pielgrzymki Piesze do Ostrej Bramy w Wilnie, starając się o pozwolenia wyłącznie u władz polskich i litewskich, chociaż istniał jeszcze wtedy Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Pątników pierwszej pielgrzymki odprawiała na granicy straż graniczna oraz celna polska i radziecka, a litewska straż graniczna tylko symbolicznie otworzyła rogiatkę przed zbliżającą się gromadą pątników.

Była to druga piesza pielgrzymka z Polski do Ostrej Bramy. Pierwszą, zorganizowaną jednorazowo przez Towarzystwo Świętego Brata Alberta, prowadził rok wcześniej, za pozwoleniem władz radzieckich, ks. Jan Mazur z Lublina przez Wilno do Agłony na Łotwie.

W dniu dojścia pierwszej Warmińskiej Pielgrzymki Pieszey do Ostrej Bramy, 15 lipca 1991 r., wyruszyła z Suwałk do Ostrej Bramy, młodsza o tydzień, pierwsza Salezjańska Pielgrzymka Piesza, mająca charakter ogólnopolski, a z czasem wręcz międzynarodowy.

W latach późniejszych powstała piesza pielgrzymka metropolii białostockiej, idąca z Kuźnicy Białostockiej przez Białoruś do Ostrej Bramy w Wilnie.

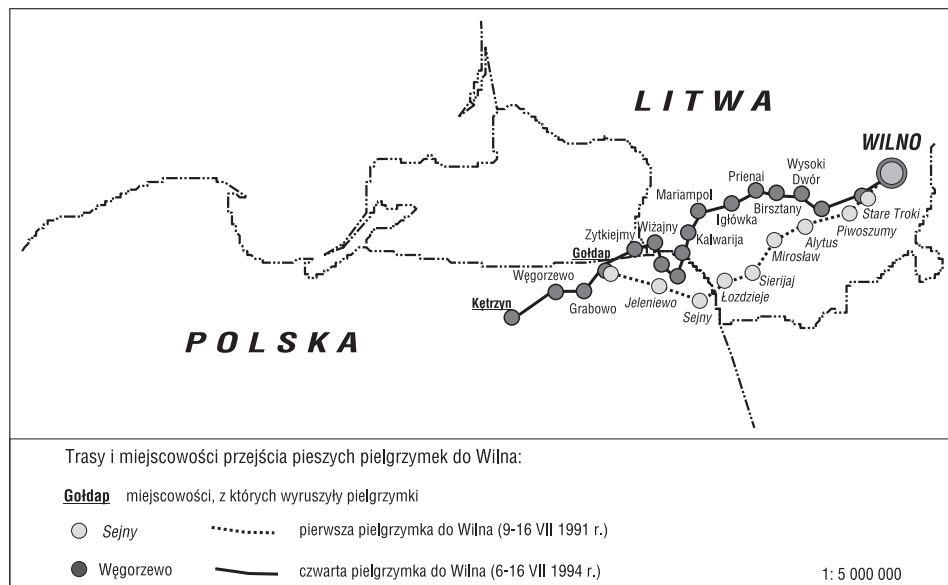
Droga

Na trasę Warmińskich Pielgrzymek do Ostrej Bramy miały wpływ istniejące przejścia graniczne i odnowa administracji kościelnej w Polsce.

Pierwsza Pielgrzymka szła 9-16 lipca 1991 r. z Gołdapi przez Jeleniewo, Sejny, (Ogrodniki), Łozdzieje, Mirosław, Piwoszuny i Stare Troki do Wilna².

² Nazwy w nawiasach oznaczają miejscowości, przez które pielgrzymka przechodzi w ciągu dnia, nie zatrzymując się na nocleg.

Ryc. 2. Trasy Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej do Wilna

Źródło: materiały własne.

Druga Pielgrzymka, po utworzeniu nowego przejścia granicznego, szła 9-16 lipca 1992 r. z Gołdapi, przez Jeleniewo, (Budzisko), Kalwarię, (Mariampol), Iglówkę, Birsztany, Wysoki Dwór i Stare Troki do Wilna.

Trzecia Pielgrzymka, 7-16 lipca 1993 r., w rok po podziale diecezji warmińskiej i utworzeniu metropolii, szła z Kętrzyna przez Węgorzewo, Gołdap, Jeleniewo, (Budzisko), Kalwarię, (Mariampol), Iglówkę, Birsztany, Wysoki Dwór i Stare Troki do Wilna.

Wreszcie Czwarta Pielgrzymka, 6-16 lipca 1994 r., wydłużając czas, a skracając odcinki dzienne, ustaliła trasę na następne lata: z Kętrzyna, przez Węgorzewo, Grabowo, (Gołdap), Dubeninki, Rutkę Tartak, Budzisko, Kalwarię, (Mariampol), Iglówkę, Birsztany, Wysoki Dwór i Stare Troki do Wilna.

Dane statystyczne

Ze względu na charakter ogólnopolski, który pielgrzymka bardzo prędko przybrała, statystyka ukazuje w czterech tabelach nie tylko stan, wiek, lecz także i metropolie pątników. Dane w dużej mierze pochodzą z imiennych list pątników, oddawanych na granicy, dlatego są dokładniejsze niż w krajowych pielgrzymkach jasnogórskich, na których nie sporządza się list pątników.

Pielgrzymka mieściła się w granicach od 87 do 433 pątników, w tym pań

Tab. 4. Warmińska Pielgrzymka Piesza do Wilna w latach 1991-2004

Lp.	Pątnicy	Panie	Panowie	Miasto	Wieś	Księża	Alumni	Siostry	Lekarze	Pieleg.	Naucz.
1/1991	87			70 80%	17 20%	10	3		1	3	
2/1992	162	88 54%	74 46%	124 77%	38 23%	10	5	2	1		
3/1993	190	117 62%	73 38%	156 82%	37 18%	6	7	6	2	10	
4/1994	215	129 60%	86 40%	174 81%	41 19%	8	5	4	4	13	
5/1995	162	91 56%	71 44%	137 85%	25 15%	4	8		1	7	
6/1996	259	150 58%	109 42%	224 86%	35 14%	9	7		5	11	30
7/1997	278			232 83%	46 17%	8	7	2	3	14	32
8/1998	336			272 81%	64 19%	8	11	4	5	19	34
9/1999	402	256 64%	146 36%	315 78%	87 22%	14	10		9	15	48
10/2000	433	291 67%	142 33%	360 83%	73 17%	9	7	9	14	15	70
11/2001	384	247 64%	137 36%	328 85%	56 15%	10	6	4	7	7	44
12/2002	333	193 58%	140 42%	283 85%	50 15%	9	12	7	8	11	46
13/2003	373	211 57%	162 43%	293 79%	80 21%	12	11	1	10	13	28
14/2004	360	230 64%	130 36%	280 78%	80 22%	8	10	1	5	11	68

Źródło: materiały własne.

od 54% do 67%, panów od 33% do 46%, z miasta od 77% do 86%, ze wsi od 14% do 23%, księży od 4 do 14, alumnów od 3 do 12, sióstr od 1 do 9, lekarzy od 1 do 14, nauczycieli od 28 do 70 (tab. 4)

Dzieci do lat 10 było od 1 do 3%, 10-15 lat od 1% do 8%, młodzieży 15-20 lat od 10% do 30%, dorosłych 20-30 lat od 16% do 26%, 30-40 lat od 11% do 16%, 40-50 lat od 8% do 21%, 50-60 lat od 12% do 26%, osób powyżej 60 lat od 4% do 11%. Uderza mniej więcej jednakowy udział pielgrzymów w wieku od 20 do 60 lat (tab. 5.).

Po raz pierwszy szło co roku od 38% do 76% pątników, drugi od 12% do 22%, trzeci od 8% do 17%, czwarty od 4% do 8%, piąty od 2% do 9%, szósty od 2% do 5%, siódmy od 1% do 3% (tab. 6).

Kościół katolicki w Polsce jest obecnie podzielony na 14 metropolii: Białystok

Tab. 5. Struktura wieku uczestników Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej do Wilna w latach 1991-2004

Lp.	0-10	10-15	15-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60 i więcej
1/1991			13 14%	20 22%	15 16%	16 17%	24 26%	4 4%
2/1992		3 2%	49 30%	42 26%	26 16%	13 8%	22 14%	7 4%
3/1993	1 1%	7 4%	28 17%	41 24%	28 17%	26 15%	28 17%	10 5%
4/1994	3 1%		31 19%	49 23%	34 16%	36 17%	39 18%	13 7%
5/1995	3 2%	13 8%	24 15%	31 19%	24 15%	24 15%	28 17%	15 9%
6/1996	2 1%		56 22%	56 22%	30 12%	51 19%	42 16%	22 8%
7/1997	3 1%	21 8%	37 15%	44 18%	31 12%	54 22%	34 14%	27 10%
8/1998	6 2%	21 7%	35 12%	59 19%	43 14%	55 18%	53 17%	32 11%
9/1999	7 2%		92 23%	67 17%	65 16%	83 21%	55 14%	31 7%
10/2000	11 3%	19 4%	78 18%	69 16%	60 14%	70 17%	78 18%	38 9%
11/2001	5 1%	23 6%	77 20%	73 19%	50 13%	48 13%	67 18%	38 10%
12/2002	5 1%	13 4%	63 19%	65 19%	52 15%	47 14%	65 19%	29 9%
13/2003	5 1%	21 6%	44 12%	81 22%	51 14%	63 17%	71 19%	34 9%
14/2004	3 1%	5 1%	39 11%	74 21%	4 12%	70 20%	82 23%	40 11%

Źródło: materiały własne.

(Bk), Częstochowa (Cz), Gdańsk (Gd), Gniezno (Gn), Katowice (Kt), Kraków (Kr), Lublin (Lb), Łódź (Łd), Poznań (Pz), Przemyśl (Pr), Szczecin (Sz), Warmia (Wm), Warszawa (Ww), Wrocław (Wr). Metropolia warmińska składa się z diecezji z siedzibą w Elblągu (El) i Ełku (Ek) oraz archidiecezji w Olsztynie (Ol). Powyższe skróty zostaną użyte w tablicy poglądowej (tab. 6).

Najwięcej pątników pochodzi z metropolii warmińskiej, bo od 48% do 86%. W ramach metropolii warmińskiej najwięcej z archidiecezji warmińskiej z siedzibą w Olsztynie, bo od 34% do 55%, potem z diecezji ełckiej od 4% do 23%, wreszcie z diecezji elbląskiej od 2% do 9%. Z sąsiednich metropolii: gdańskiej od 2% do 13%, warszawskiej od 3% do 12%, białostockiej od 1% do 19%. Najodleglejsze metropolie: szczecińska od 1% do 4%, wrocławska od 1% do 6%, przemyska od 2% do 7%. Najmniej uczestników pochodziło z metropolii częstochowskiej i katowickiej, od 1% do 3% (tab. 7).

Tab. 6. Częstotliwość udziału pątników w Warmińskiej Pielgrzymce Pieszej do Wilna w latach 1991-2004

Lp.	1x	2x	3x	4x	5x	6x	7x	8x	9x	10x	11x	12x	13x	14x
I	87													
II	123 76%													
III	132 69%	37 19%	21 11%											
IV	136 63%	47 22%	17 8%	15 7%										
V	70 43%	35 22%	27 17%	15 9%	15 9%									
VI	134 52%	40 15%	31 12%	22 8%	11 4%	12 5%								
VII	157 56%	48 17%	23 8%	18 6%	9 3%	9 3%	7 2%							
VIII	198 59%	40 12%	42 12%	12 4%	14 4%	13 4%	8 2%	9 3%						
IX	217 54%	80 20%	40 10%	24 6%	8 2%	12 3%	12 3%	4 1%	4 1%					
X	246 57%	62 14%	41 9%	26 6%	17 4%	7 2%	11 3%	6 1%	9 2%	8 2%				
XI	147 38%	76 20%	54 14%	31 8%	21 5%	15 4%	4 1%	11 13%	8 2%	9 2%	10 3%			
XII	165 50%	45 13%	29 9%	19 6%	23 7%	8 2%	6 2%	2 1%	8 2%	4 1%	4 1%	10 3%		
XIII	146 44%	65 20%	33 10%	28 8%	11 3%	16 5%	7 2%	5 2%	2 1%	7 2%	1 0,5%	1 0,5%	6 2%	
XIV	134 38%	59 17%	54 15%	25 7%	28 8%	13 4%	12 3%	9 3%	3 1%		5 1%	3 1%	2 1%	3 1%

Źródło: materiały własne.

Program

Dzienny program Pielgrzymki Ostrobramskiej jest taki sam jak Jasnogórskiej. Odmienny jest natomiast po dojściu do celu. Najpierw 15 lipca o godzinie 17:00 Msza Śweta w Ostrej Bramie. Nazajutrz Msza Święta w Archikatedrze Wileńskiej przy relikwiach świętego Kazimierza królewicza. Z początku pątnicy mieścili się w kaplicy Relikwii, ale na skutek wzrostu liczby zostali dopuszczeni w 1997 r. do głównego ołtarza i obecnie zajmują główną nawę. Druga Msza św. w poddominikańskim kościele polskim Świętego Ducha przed obrazem Chrystusa Pana Miłosiernego, została wprowadzona w 2002 r., w miejsce poprzedniej Mszy Świętej w Ostrej Bramie. Wreszcie od 1997 r. Droga Krzyżowa na Kalwarii Wileńskiej, położonej na Wzgórzach Werkowskich, 7 km od miasta. Władze komunistyczne zburzyły jej kaplice, a gdy ludzie nadal modlili się na ich fundamentach, wysadzili fundamenty w powietrze. Zostały tylko kaplice

Tab. 7. Pochodzenie geograficzne uczestników Warmińskiej Pielgrzymki Pieszej do Wilna w latach 1992-2004 wg metropolii kościelnych

Lp.	Bk	Cz	Gd	Gn	Kt	Kr	Lb	Łd	Pz	Pr	Sz	Wm	EI	Ek	OI	Ww	Wr
II	31 19%											115 71%	14 9%	37 23%	64 40%		
III	1 0,5%		4 2%	13 7%	1 0,5%	1 0,5%		1 0,5%		3 2%	1 0,5%	157 86%	16 9%	40 22%	101 55%		
IV		2 1%	14 7%	19 9%	2 1%	4 2%	4 2%	2 1%	6 3%	1 0%	3 1%	143 67%	11 5%	19 10%	92 43%	10 5%	1
V	1		7 4%	17 10%		5 3%	1	2 1%	4 2%	1	4	111 68%	9 5%	19 12%	83 51%	9	
VI	4 1,5%		20 8%	20 8%	5 2%	2 1%	9 3%	11 4%	4 1,5%	13 5%	7 3%	153 59%	11 4%	33 13%	109 42%	8 3%	3 1%
VII	2 1%	4 1%	27 10%	19 7%		5 2%	5 2%	4 1%	9 3%	17 6%	2 1%	167 60%	11 4%	46 16%	110 40%	15 5%	
VIII	2 1%	4 1%	27 8%	31 9%		4 1%	6 2%	7 2%	12 4%	22 7%	7 2%	190 56%	7 2%	44 13%	139 41%	22 7%	2 1%
IX	3 1%	4 1%	44 11%	32 8%	4 1%	6 2%	7 2%	9 2%	7 2%	28 7%	9 2%	196 50%	15 4%	46 12%	135 34%	25 6%	23 6%
X	1	11 3%	45 10%	20 5%	11 3%	6 1%	5 1%	16 4%	12 3%	28 6%	12 3%	229 53%	10 2%	44 10%	175 41%	31 7%	4 1%
XI		8 2%	48 13%	17 4%	6 2%	7 2%	7 2%	8 2%	10 3%	14 4%	25 7%	209 55%	19 5%	26 7%	164 43%	20 5%	4 1%
XII	2 1%	5 1%	42 13%	31 9%	1	6 2%	11 3%	5 1%	6 2%	7 2%	6 2%	172 51%	20 6%	24 7%	128 38%	27 8%	14 4%
XIII	2 1%	6 2%	20 5%	39 11%	4 1%	16 4%	6 2%	9 2%	12 3%	15 4%	14 4%	177 48%	17 5%	16 4%	14 39%	45 12%	5 1%
XIV	8 2%		36 10%	33 9%	3 1%	9 3%	11 3%	6 2%	7 2%	8 2%	16 4%	180 51%	25 7%	17 5%	138 39%	32 9%	7 2%

Źródło: materiały własne.

przy kościele na Kalwarii, stanowiącym stacje Ukrzyżowania. Pielgrzymka szła początkowo po żelaznych tabliczkach z perforowanymi liczbami rzymskimi 35 stacji. Stacja 1 to Wieczernik, tradycyjna Droga Krzyżowa to stacje 21-34, stacja 35 to Znalezienie Krzyża Świętego przez cesarzową świętą Helenę. Z biegiem lat ku radości pielgrzymów coraz więcej kaplic zostało odbudowanych.

Łącznie po dojściu do Wilna pątnicy uczestniczą w 6 godzinach modlitwy – w trzech Mszach Świętych: do Miłosierdzia Bożego, Matki Boskiej i do św. Kazimierza oraz w trzygodzinnym rozpamiętywaniu Męki Pańskiej na Drodze Krzyżowej.

Zakończenie

Porównanie obu Warmińskich Pielgrzymek Pieszych wykazuje dość istotne różnice między nimi. Jasnogórska trwa dłużej, jest warmińska, dalsza, liczniejsza, wielogrupowa, młodsza i bardziej kobieca. Ostrobramska trwa krócej, jest warmińska ale i ogólnopolska zarazem, bliższa, mniej liczna, jednogrupowa, starsza i bardziej męska.

W wielogrupowej Pielgrzymce Jasnogórskiej duszpasterstwo poszczególnych grup, prowadzone codziennie przez tego samego przewodnika, jest bardziej jednostajne. Pątnicy mniej zżywają się między grupami. W jednogrupowej Pielgrzymce Ostrobramskiej każdy dzień prowadzi inny kapłan, co daje różnorodność duszpasterską i głębię duchową. Pątnicy bardzo zżywają się ze sobą, idąc dziesięć dni razem, a od granicy stanowiąc polską wspólnotę w litewskim otoczeniu.

Arcybiskup metropolita wileński Julian Stefanowicz, który krótko po wypuszczeniu z Żagar, gdzie 28 lat był internowany, powrócił do Wilna, zezwolił na pierwszą Warmińską Pielgrzymkę Pieszą do Ostrej Bramy w 1991 r. Prosił, aby grupa była niewielka, ale dobra i żeby przywiązywała dużą wagę do wieczornych rozmów z gościnnymi gospodarzami na Litwie, bo są nawrócenia. Zmarł krótko przed przybyciem pielgrzymki.

Pierwsza Pielgrzymka idąc przez Litwę radziecką, gdzie rządziły władze i widniały rosyjskie napisy, wywoływała wstrząs i płacz. W Łozdziejach miasto wyległo na spotkanie razem z komendantem KGB. Wierni nigdy nie widzieli razem tyłu księży przy ołtarzu. W polu narzędzia wypadały rolnikom z rąk i lzy płynęły po twarzach.

Każda pielgrzymka piesza jest publicznym wyznaniem wiary, ale na Litwie bardziej niż gdzie indziej, gdyż Litwini są bardzo powściągliwi w okazywaniu swej religijności na zewnątrz, zarówno z natury, jak i skutkiem pięćdziesięcioletniego prześladowania Kościoła.

Miejsce arcybiskupa metropolity wileńskiego Juliana Stefanowicza zajął Audrys kardynał Bačkis, doktor *honoris causa* Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Miejsce biskupa wilkawiskiego Józefa Żemajtisa MIC zajął biskup Rimantas Norvila z Litwy Kowieńskiej, w Koszedarach cały czas biskupem jest Józef Matulaitis. Wszyscy życzliwie zezwalają na kolejne Warmińskie Pielgrzymki

Piesze do Ostrej Bramy i wraz ze swoim duchowieństwem oraz wiernymi ofiarnie i gościnnie przyjmują pątników. Wielowiekowa wspólnota obu narodów trwa na płaszczyźnie religijnej nadal.

FOOT PILGRIMAGES OF THE WARMIA REGION

SUMMARY

In 1984, Dr. Jan Obłąk, the Bishop of Warmia (a north-eastern Polish region), established the Warmia's Foot Pilgrimage to Jasna Góra. Seven years later, in 1991, Dr Edmund Piszcz, the Archbishop Metropolitane of Warmia, launched the Warmia's Foot Pilgrimage to Ostra Brama of Vilnius, Lithuania. Of the two pilgrimages, the Jasnogórska (to Jasna Góra) pilgrimage has a longer history, is strictly Warmia's local, has a longer distance to cover, is more numerous, multigroup, younger and more feminine. The Ostrobramska (to Ostra Brama) pilgrimage has a shorter history, is both regional and nationwide, shorter in distance, less numerous, single-group, older and more masculine. In the multi-group Jasnogórska pilgrimage each group has the same leading priest throughout that makes the preaching more monotonous. There is less cross-group fraternising. The single group of the Ostrobramska Pilgrimage is lead by a different priest each day producing a more varied and spiritually deeper ministry. During the ten days' trip, the pilgrims become much closer to each other, especially and form a Polish community surrounded by Lithuanians upon crossing the national border.

Both foot pilgrimages constitute public expressions of faith. This is even more salient in Lithuania, as Lithuanians are very reserved on the point of expressing their religiousness to the outside, both by nature and as a result of the fifty years' persecution of the Church in their country.

Translated by Paweł Pilch

